

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА АКАДЕМІЯ МУЗИКИ ім. М. ГЛІНКИ

Кафедра «Оркестрові інструменти»

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОРКЕСТРОВИЙ КЛАС

Галузь знань	02 «Культура і мистецтво»
Спеціальність	025 «Музичне мистецтво»
Рівень вищої освіти	перший
Ступінь вищої освіти	бакалавр

Дніпро, 2019

Назва секції	«Скрипка»	«альт»
Викладачі	Кузіков Віктор Миколайович, Цацин Костянтин Андрійович	Крамчанінова Кароліна Геннадіївна
Посада	Кузіков В.М. - доцент кафедри «Оркестрові інструменти». Цацин К.А. - викладач кафедри «Оркестрові інструменти»	старший викладач кафедри «Оркестрові інструменти»
Науковий ступінь, наукове/почесне звання	Кузіков В.М. - доцент	
Контактний телефон	+380 67 776 3852 +380 258 9619	+380 98 310 2284
Електронна адреса	bushel07@ukr.net	bushel07@ukr.net
Консультації	відповідно до графіку індивідуальних консультацій, що розміщений на інформаційному стенді кафедри	відповідно до графіку індивідуальних консультацій, що розміщений на інформаційному стенді кафедри
Назва секції	«Віолончель\контрабас»	
Викладачі	Луценко Ольга Олексіївна	
Науковий ступінь, наукове/почесне звання		
Посада	завідувач кафедри «Оркестрові інструменти»	
Контактний телефон	+380 67 776 3852	
Електронна адреса	bushel07@ukr.net	
Консультації	відповідно до графіку індивідуальних консультацій, що розміщений на інформаційному стенді кафедри	

АНОТАЦІЯ ДО ДИСЦИПЛІНИ

Програма вивчення навчальної дисципліни «Оркестровий клас» складена відповідно до освітньо-наукової програми «Оркестрові струнні інструменти» підготовки бакалаврів за спеціальністю 025 «музичне мистецтво». Програмою навчальної дисципліни «Оркестровий клас» передбачено опанування техніки володіння інструментом, аналіз творів, планування творчого процесу, відтворювати емоційно-образний зміст музичних творів, та інше.

Рік (курс) підготовки: I – IV. Семестри: 1 – 8	
Кількість кредитів ECTS: 30 (900 годин)	
Кількість змістових модулів: 16	
Вид заняття:	Кількість годин:
групові репетиції	890
самостійна робота	10
Кількість тижневих годин:	6

1. ХАРАКТЕРИСТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою дисципліни «Оркестровий клас» є виховання висококваліфікованих фахівців-оркестрантів, які були б здатні проводити колективну та самостійну оркестрову професійно-творчу діяльність на високому художньому рівні. Ціллю навчального предмету також постає активізація розвитку вітчизняного духового та ударного академічного музично-виконавського мистецтва.

Завдання курсу – опанування музикантами-виконавцями низкою професійних навичок, знань щодо гри в оркестровому колективі, зокрема в оркестрі духових академічних інструментів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

Знати:

- особливості інтонаційної, динамічної, тембрової специфіки оркестрового виконавства;
- індивідуальні психофізіологічні критерії щодо творчої взаємодії з музикантами-оркестрантами;
- інтонаційно-висотні, транспонуючі критерії духових та ударних академічних інструментів;

Вміти:

- досягати інтонаційної точності звучання духових та ударних академічних інструментів;
- добре виділяти особистими слуховими відчуттями звучання власної оркестрової партії;

- досягати інтонаційної, динамічної і тембрової єдності у відповідній інструментальній групі духового оркестру;

Володіти:

- відомо планувати самостійну роботу над оркестровими партіями згідно вимог даної навчальної дисципліни;
- навичками психофізіологічної саморегуляції під час проведення концертного, а також репетиційного творчого процесів;
- принципами складання інструктивно-технічного та концертно-виконавського репертуару.

Компетентності, якими повинен оволодіти студент у результаті вивчення дисципліни:

- Здатність до міжособистісної взаємодії. (ЗК6)
- Здатність здійснювати виконавську діяльність на базі професійних знань та навичок гри на музичному інструменті (сольного співу), оркестрової та ансамблевої гри (ансамблевого співу/хорового співу), репетиційної роботи та концертних виступів. (ФК5)
- Здатність демонструвати достатньо високий рівень виконавської майстерності та спроможність до її вдосконалення через застосування відповідних практичних і репетиційних методик. (ФК7)

Результати навчання

1. Володіти методами та навичками оркестрової та ансамблевої гри (ансамблевого /хорового співу), репетиційної роботи та концертних виступів. (РН2)
2. Демонструвати володіння техніками, прийомами та методиками у виконавській (академічній, джазовій, естрадній тощо) діяльності, знання музичних стилів та репертуару. (РН3)

Методи навчання: метод художньої демонстрації та художнього ілюстрування, метод створення індивідуального репертуару, консультування, збирання інформації, анотації, моделювання, апробація виступу, метод емоційного сприйняття, метод аналізу інтерпретації музичного твору, композиційної цілісності, відчуття стилю та жанру, відповідності програмі, слухового показу (демонстраційний метод), методи художньої демонстрації та художнього ілюстрування, метод пластичного інтонування, консультування, моделювання, апробація виступу, частково-пошукові, постановка проблеми, анотації, консультування, методи синхронічного та діахронічного аналізу творів, метод емоційної драматургії, метод створення композиції, метод художнього контексту, метод -ототожнення, метод роздуму про музику, метод життєвих асоціацій, метод збирання інформації, складання плану, робота з текстами, наочними засобами, М активізації самовдосконалення музично-слухацької діяльності, постановка проблеми, метод міжпредметних зв'язків, метод художньої демонстрації та художнього ілюстрування, консультування, індивідуальні тренінги, збирання інформації,

складання плану, робота з текстами, наочними засобами, метод активізації самовдосконалення музично-слухацької діяльності, метод інформаційно-узагальнюючий метод, пояснювально-стимулюючий, збирання інформації, метод термінологічного аналізу, аналітичний метод, порівняльно-історичний метод, метод дефінітивного аналізу, метод функціонального аналізу, метод морфосемантичного аналізу, описовий метод, контекстуальний метод.

2. Список творів рекомендованих для вивчення

у оркестровому класі

Скрипка

Брамс Й.	«Академічна увертюра»
Берліоз Г.	Увертюра «Римський карнавал»
Берліоз Г.	«Фантастична симфонія»
Бізе Ж.	«Арлезіанка» (Увертюра)
Вебер К.М.	«Евріанта» (Увертюра)
Бетховен Л.	Симфонія № 7
Бетховен Л.	Симфонія № 5
Бетховен Л.	Симфонія № 4
Бетховен Л.	Симфонія № 3
Бетховен Л.	Увертюра «Леонора»
Бетховен Л.	«Егмонт»
Бетховен Л.	Концерт № 1 для фортепіано з оркестром
Бородін О.П.	Симфонія № 1
Бородін О.П.	Симфонія № 2
Бородін О.П.	«Князь Ігор»
Брамс Й.	«Академічна увертюра»
Брамс Й.	Симфонія № 1
Брамс Й.	Симфонія № 4
Брамс Й.	Варіації на тему Й. Гайдна
Верді Дж.	«Бал-маскарад»
Верді Дж.	«Аїда»
Верді Дж.	«Отело»
Верді Дж.	«Трубадур»
Верді Дж.	Реквієм
Бізе Ж.	«Кармен»
Вагнер Р.	«Лоенгрін»
Вагнер Р.	«Тангейзер»
Глінка М.І.	«Руслан і Людмила»
Глінка М.І.	«Іван Сусанін»
Гайдн Й.	Симфонія № 45 «Прощальна»
Гайдн Й.	Симфонія № 48 «Марія Терезія»
Дворжак А.	Симфонія № 2
Дворжак А.	Симфонія № 4

Ліст Ф.	Прелюди
Рахманінов С.В.	Симфонічні танці
Россіні Дж.	«Севільський цирюльник»
Римський-Корсаков М.А.	«Шехеразада»
Римський-Корсаков М.А.	«Садко»
Римський-Корсаков М.А.	«Царева наречена»
Римський-Корсаков М.А.	«Золотий півник»
Римський-Корсаков М.А.	«Сказання про невидимий град Кітеж»
Римський-Корсаков М.А.	«Майська ніч»
Римський-Корсаков М.А.	«Шехеразада»
Мусоргський М.П.	«Борис Годунов»
Мусоргський М.П.	«Хованщина»
Мусоргський М.П.	«Ніч на лисій горі»
Моцарт В.А.	Симфонія № 39
Моцарт В.А.	«Весілля Фігаро»
Моцарт В.А.	«Чарівна флейта»
Моцарт В.А.	Симфонія № 40
Моцарт В.А.	Маленька нічна серенада
Россіні Дж.	«Севільський цирюльник»
Россіні Дж.	«Сорока-зłodійка»
Мендельсон Ф.	«Сон у літню ніч»
Чайковський П.І.	Симфонія №4
Чайковський П.І.	«Євгеній Онегін»
Прокоф'єв С.С.	Класична симфонія
Прокоф'єв С.С.	«Ромео і Джульєта»
Прокоф'єв С.С.	«Попелюшка»
Прокоф'єв С.С.	Класична симфонія
Мендельсон Ф.	Симфонія № 4 «Італійська»
Ліст Ф.	Прелюди
Сметана Б.	«Продана наречена»
Вебер К.М.	«Оберон»
Римський-Корсаков М.А.	«Шехеразада»
Шостакович Д.Д.	Симфонія № 1
Шостакович Д.Д.	Симфонія № 5
Шостакович Д.Д.	Симфонія № 5
Шостакович Д.Д.	Симфонія № 7
Шостакович Д.Д.	«Камерна симфонія»
Шуберт Ф.	Симфонія № 6
Шуман Р.	Симфонія № 2
Ліст Ф.	Фауст-симфонія
Сібеліус Я.	Симфонія № 2
Шостакович Д.Д.	Симфонія № 5
Прокоф'єв С.С.	Симфонія № 5
Штраус Р.	«Дон Жуан»
Малер Г.	Симфонія № 7

Шенберг А.	«Осяяна ніч»
Мусоргський М.П.	«Борис Годунов»
Мусоргський М.П.	«Хованщина»
Глазунов О.К.	«Раймонда»
Чайковський П.І.	«Лускунчик»
Чайковський П.І.	«Лебедине озеро»
Чайковський П.І.	«Спляча красуня»
Чайковський П.І.	Симфонія № 1
Чайковський П.І.	Симфонія № 4
Чайковський П.І.	Симфонія № 5
Чайковський П.І.	Симфонія № 6
Чайковський П.І.	«Ромео і Джульєта»
Чайковський П.І.	«Італійське капричіо»
Рахманінов С.В.	Симфонічні танці
Рахманінов С.В.	Симфонія № 2
Рахманінов С.В.	Симфонія № 3
Шостакович Д.Д.	Симфонія № 3
Шостакович Д.Д.	Симфонія № 11
Чайковський П.І.	«Лускунчик»
Прокоф'єв С.С.	«Ромео і Джульєта»
Прокоф'єв С.С.	Класична симфонія
Рахманінов С.В.	Симфонічні танці
Хачатурян А.	Концерт для скрипки з оркестром
Штраус Р.	«Дон Жуан»
Штраус Р.	«Тіль Уленшпігель»
Штраус Й.	«Летюча миша»

3. КОНТРОЛЬ ТА ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Методи контролю

Поточний контроль: прослуховування епізодів вивчених оркестрових партій соло або у дуєті.

Семестровий контроль:

- прослуховування фрагментів партій, що були заздалегідь оговорені;
- перевірка навичок читання нот з листа соло та у дуєті.

Методи оцінювання - усний, практичний метод емоційного сприйняття, метод аналізу інтерпретації музичного твору, композиційної цілісності,

відчуття стилю та жанру, відповідності програмі, метод технічної відповідності

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	5	відмінно
82 – 89	B	4	добре
74 – 81	C		
64 – 73	D		
60 – 63	E	3	задовільно
35 – 59	FX	2	незадовільно з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	

Критерії оцінки знань і вмінь

За національною шкалою	За 100 бальною шкалою	За шкалою ECTS
Відмінно	90 – 100	A

у випадках, коли студент емоційно й технічно довершено, художньо переконливо, виразно виконав оркестрові твори згідно вимог навчальної дисципліни.

За національною шкалою	За 100 бальною шкалою	За шкалою ECTS
Добре	82 – 89	B

у випадках, коли студент добре знайомий з оркестровим художньо-навчальним матеріалом, але ж виконує його без відповідної емоційності виконавського процесу.

За національною шкалою	За 100 бальною шкалою	За шкалою ECTS
Добре	74 – 81	C

у випадках, коли студент добре виконує відповідні оркестрові композиції, але ж представлення певної музики оркестрантом не розкриває художньо-образний зміст музичних композицій.

За національною шкалою	За 100 бальною шкалою	За шкалою ECTS
Задовільно	64 – 73	D

у випадках, коли студент вивчив фрагментарно оркестровий художній матеріал та припускається помилок щодо нотного тексту виконуваних музичних творів.

За національною шкалою	За 100 бальною шкалою	За шкалою ECTS
Задовільно	60 – 63	E

у випадках, коли студент втрачає в оркестровому виконавському процесі певні мотиви, а то й фрази виконуваної музичної композиції.

За національною шкалою	За 100 бальною шкалою	За шкалою ECTS
Незадовільно з можливістю повторного складання	35 – 59	FX

у випадках, коли студент слабо виконує художні твори, зокрема їх нотний текст, втрачаючи у процесі гри цілі фрази та речення оркестрових музичних композицій.

За національною шкалою	За 100 бальною шкалою	За шкалою ECTS
Незадовільно з обов'язковим повторним курсом	0 – 34	F

у випадках, коли студент зовсім не володіє виконанням оркестрових партій та не в змозі виконати жодної композиції з числа оркестрових творів передбачених навчальною програмою даної дисципліни.

Рекомендована література

1. Андриевский И. М. Исполнительские средства музыкальн выразительности как интонационная система в современной скрипичн музыке (на материале советской музыки) : автореф. дис. ... кан искусствознания. Киев, 1990.
2. Бойкова, В. П. Зигфрид Пальм: знаменитый виолончелист о Новой музыке / В. П. Бойкова // Научный вестник Московской консерватории. – 2010.
3. Бойкова, В. П. «Расширенные» техники игры на виолончели в XX веке: Опыт систематизации / В. П. Бойкова // Научный вестник Московской консерватории. – 2012. – № 4.
4. Брюн П. История струнного контрабаса (Brun P. Histoire des contrabasses a cordes). — Париж, 1982.
5. Горюхина Н. Эволюция сонатной формы. Київ : Муз. Україна, 1970
6. Гребнева І. В. Формування скрипкового стилю в Concerti grossi А. Кореллі : автореф. дис. канд. мистецтвознавства. Харків, 2014.
7. Данченко Н. Специфіка комунікації у квартетній творчості французьких композиторів кінця ХІХ – першої половини ХХ століття: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства. Харків, 2011.
8. Джеминиани Ф. Искусство игры на скрипке. Трактат о хорошем вкусе в музыке. Учебное пособие. 1-е изд СПб.: Планета музыки, 2016.
9. Єргієв І. Артистичний універсум музиканта-інструменталіста кінця ХХ – початку ХХІ століття : дис. ... д-ра мистецтвознавства. Одеса, 2016.
10. Жарков А. Тембр как фактор интонирования музыкального произведения // Наук. вісн. нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2002. Вип. 21 : Музичний твір як процес.
11. Караконов. Б. Софія. Оркестрові труднощі на віолончелі : Ч. 1. Музыка, 1988.
12. Караконов. Б. Софія. Оркестрові труднощі на віолончелі : Ч. 2. Музыка, 1990.
13. Кулаков С. В. Специфіка методики виховання альтиста : метод. рек. Київ : РМК, 1993.
14. Лучанко О. Жанр контрабасового концерту в музично-історичному процесі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеню канд. мистецтвознав.: спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво» / О. Лучанко; ЛНМА ім. М. В. Лисенка. – Львів, 2008.
15. Мужиль В. С. Акустична структура інструментального звукоутворення в музиці ХХ століття: струнно-смичкова група : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства. Харків, 2013.
16. Москаленко В. Творческий аспект музыкальной интерпретации (к проблеме анализа) / В. Москаленко. – К. : Изд. Киев. гос. конс., 1994.

17. Петухова, С. А. Ростропович, Мясковский, Прокофьев, Шостакович: виолончельное [Электронный ресурс] / С. А. Петухова // Искусство музыки: теория и история. Электронное периодическое рецензируемое научное издание. – 2013. – №8
18. Планьявский А. История контрабаса (Planyavsky A. Geschichte des Kontrabasses). — Тутцинг, 1970.
19. Раков Л.В., Вчитися, знати, вміти. Про виконавство та викладання гри на смичковому контрабасі. 2010.
20. Свободов, В. А. Из опыта одной дискуссии [о редакциях «Вариаций на тему рококо» П.И. Чайковского] / В. А. Свободов // Музыкальная академия. – 2009. – № 2.
21. Сумарокова В. Історія українського віолончельного й контрабасового мистецтва в контексті європейського виконавства : [навчальний посібник] / В. Сумарокова. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2014.
22. Удовиченко Н. Особенности организации музыкального времени и его выразительные возможности // Проблемы взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти : зб. наук. ст. / Харків. нац. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського. Харків, 2012. Вип. 36.
23. Утина А. Становление и развитие струнного квартета в украинской музыке // Проблемы взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти : зб. наук. ст. / Харків. нац. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського. Харків, 2012. Вип. 36.
24. Харнонкурт Н. Музыка як мова звуків. Суми : Собор, 2002.
25. Altmann W. Literaturverzeichnis für Bratsche und Viola d'amore. Leipzig, 1937.
26. Angermüller, R. Weigl / R. Angermüller, T. Hrdlicka-Reichenberger // The New Grove dictionary of music and musicians / ed. by S. Sadie. – 2-nd ed. [Далее – New Grove]. – London, 2001.
27. Antonio Stradivari [Electronic resource] // Cozio. Essential reference for fine instruments & bows. – New York : Taxis Auctions, 2012-
28. Barnett, G. The Early Cello and Bononcini's Sonatas [Electronic resource] / G. Barnett // Journal of Seventeenth-Century Music. – 1999. – Vol. 5. – No 1. – Chicago : SSCM, 1995-
29. Becker, H. Mechanik und Ästhetik des Violoncellspiels / H. Becker, D. Rynar. – 2. Aufl. (Fotomechan. Nachdr. d. 1. Aufl. 1929). – Wien : Universal-Edition, 1971.
30. Bonta, S. From Violon to Violoncello: A question of strings? / S. Bonta // Journal of the American Musical Instrument Society. – 1977. – № 3.
31. Campbell, M. The great cellists. London : Robson Books, 2004.
32. Carpinteyro, E. Pedagogical Aspects in David Popper's Four Cello Concertos : Doctor of Musical Arts dis. / Eduardo Carpinteyro ; Univ. of Cincinnati. – Cincinnati, 2007.
33. Gagnon, M.-E. The influence of the French cello school in North America : A Doctoral Essay (Doctor of Musical Arts dis.) / Marie-Elaine Gagnon ; Univ. of Miami. Coral Gables, 2005.

34. Gerber A. Critical success factors in cello training (a comparative study) : PhD Music (Performance Practice) / Anzél Gerber ; Goldsmiths College ; Univ. of London. – London, 2008.
35. Hollis, H. R. The Musical Instruments of Joseph Haydn : An Introduction / H. R. Hollis // Smithsonian studies on history and technology. No. 38. – Washington, 1977
36. Kennaway, G. W. Cello techniques and performing practices in the nineteenth and early twentieth centuries : Ph. D. dis. / George William Kennaway ; Univ. of Leeds – Leeds, 2009.
37. Markevitch, D. The Cello as an Accompanying Instrument in the 18th Century / D. Markevitch // Strings. – 1991. – Vol. VI. – No. 3
38. Mstislav Rostropovich, Cellist and Conductor : “We carry out a divine service with our music” [Electronic resource] // Fidelio (Wien) / trans. by M. Wertz. – 1999. – Vol. VIII. – № I. – Washington : The Schiller Institute, 2001
39. Piatigorsky, G. Cellist : The autobiography of Gregor Piatigorsky (1903-1976) : Ch. 29. [Electronic resource] / G. Piatigorsky // Internet Cello Society. – 2011.
40. Raychev, E. D. The virtuoso cellist-composers from Luigi Boccherini to David Popper: a review of their lives and works : A Treatise ... of Doctor of Music / Evgeni Dimitrov Raychev ; Florida State Univ. – Tallahassee, 2003.
41. Rothschild, G. de. Luigi Boccherini : His Life and Work / G. de Rothschild ; preface by N. Dufourcq ; transl. by A. Mayor. – London : Oxford Univ. Press, 1965.
42. Shen, F.-Y. A Pedagogical and Analytic Comparison of Auguste Franchomme's Twelve Caprices, Op. 7 and Alfredo Piatti's Twelve Caprices, Op. 25 : Doctor of Musical Arts dis. / Fang-Yi Shen ; Univ. of Cincinnati. – Cincinnati, 2009.
43. Straeten, E. S. van der. History of the violoncello, the viol da gamba, their precursors and collateral instruments : With biographies of all the most eminent players of every country : [2 vols] / E. S. van der Straeten. – Repr. from the ed. of 1915. – New York : AMS Press, 1976.
44. Strother, L. The Cello Suites of Bach and Britten: History, Form and Performance : A Thesis ... for the Degree of Bachelor of Arts / L. Strother ; Wesleyan Univ. – Middletown, 2011.
45. The Cambridge Companion to the cello / ed. by R. Stowell. – Cambridge : 288 Cambridge Univ. Press, 1999
46. Venturini, A. M. The Dresden school of violoncello in the nineteenth century : Master of Musical Arts dis. / Adriana Marie Venturini ; Univ. of Central Florida. – Orlando, 2009.
47. Walden, V. E. An investigation and comparison of the French and AustroGerman schools of violoncello bowing technique: 1785–1839 : Ph. D. dis. / Valerie Elizabeth Walden ; Univ. of Auckland. – Auckland, 1994.
48. Walden, V. One hundred years of Violoncello : A History of Technique and Performance Practice 1740–1840 / V. Walden. – Cambridge : Cambridge Univ. Press, 1998.

49. Wasielewski, W. J. *The Violoncello and Its History (Music Reprint Series)* / W. J. Wasielewski. – New York : Da Capo Press, 1968
 50. Wigler, S. Rostropovich plays Bach suites with grand emotional tone [Electronic resource] / S. Wigler // *The Baltimore Sun*. – 1995. – 9 July. – Baltimore : The Baltimore Sun Media Group, 1990
 51. Beethoven, L. *Sonatas for Violoncello and Piano : Urtext / crit. B. Cooper, J. Del Mar*. – Kassel : Bärenreiter, 2004.
 52. Massau, A. *Cours preparatoire de Violoncelle : I Partie* / A. Massau. – Bruxelles : Schott, 1888.
 53. *Orchestral Excerpts from the Symphonic Repertoire : Volume 1 : For Cello* / comp. and ed. L. Rose, N. Stutch. – New York : International Music Company, 1995. 67 . *Orchestral Excerpts from the Symphonic Repertoire : Volume 2 : For Cello* / comp. and ed. L. Rose, N. Stutch. – New York : International Music Company, 1995.
 54. Herter Norton M. D. *The art of string quartet playing; practice, technique, and interpretation. With the pref. of. Isaak Stern*. New York : S.mon and Schuster, 1962.
 55. Milward D. More about the viola. <http://theviolaworkshop.com/page20a.html>.
 56. 15. Primrose W. *Technique is Memory: a method for Violin and Viola Players Based on Finger Patterns*. London : Capitol Records, 1960.
 57. Riley W. *The history of the viola*. Ann Arbor, 1980.
 58. Zeyringer F. *Literature für viola*. Hartberg : Schnwetter, 1976.
- Zeyringer F. *The problem of Viola size*. New York, The American Viola Society, 1979.